

## **Posudek rigorózní práce Jana Šimánka, Venkovské farnosti Doudleby a Kamenný Újezd v době baroka, České Budějovice 2007**

Předložená rigorózní práce je mikrohistorickou sondou do zvolených farností ve druhé polovině 17. a v první polovině 18. století. Nejde o studii pouze z oblasti „čistých“ náboženských a církevních dějin, autor současně podává příspěvek k historické antropologii, ekonomickým dějinám, k výzkumu sociálních vazeb a kultury každodenního života, využil i historickou demografii.

Text je rozvržen promyšleně a logicky. Po úvodu s nástinem dosavadního stavu výzkumu zvolené problematiky formou stručného „forschungsberichtu“, s vytýčením otázek a s rozvržením práce následují čtyři problémové kapitoly. V první autor sumarizuje stav církevní katolické správy v jižních Čechách v pobělohorském období, snaží se podchytit vývoj farní správy a zasazuje své dvě zkoumané farnosti do širšího kontextu. Následující kapitola nabízí pohled – ovšem poměrně statický a popisný – na lidi, kteří se ve farní správě nějakým způsobem objevují či do ní zasahují. Autor zde jen okrajově ukazuje vzájemné vztahy mezi jednotlivými účastníky farního života. Další kapitola je věnována jednak ekonomickému zabezpečení farností a jednak sondám do kultury každodenního života farářů, provedeným na základě testamentů a inventářů pozůstalostí. V poslední problémové kapitole se autor dostává k široké škále otázek vlastního náboženského života, rekonstruuje běh církevního roku, sleduje náboženské úkony mimo jeho rámec, popisuje existenci doudlebského bratrstva, věnuje se tamnímu milostnému mariánskému obrazu a konečně se zabývá problematikou nekatolické literatury mezi farníky ve farnosti Kamenný Újezd. Závěr práce přehledně sumarizuje a do určité míry i zobecňuje poznatky.

Rigorózní práce J. Šimánka naráží na problémy a omezení, která jsou typická pro mikrohistorické sondy – na jedné straně nabízí velmi podrobný a široký prostor pro výzkum nejrůznějších oblastí zkoumané problematiky, na straně druhé jsou její závěry do značné míry omezeny na zkoumaný region. Přes tuto vlastnost zvolené metody autor dokázal na svém studijním materiálu najít řadu obecných rysů, které uvádí někdy přímo v textu, ve většině případů ovšem v závěru.

Za určitou nevýhodu této práce považují její územní vymezení. Z textu jasně nevyplývají důvody, které autora vedly k volbě jím zvolených farností (v úvodu, s. 13, píše, že důvodem byl „kromě jiného i osobní vztah autora k těmto místům“, bohužel nevysvětluje ono „jiné“, jež by mělo být pro výběr studovaného prostředí přece jen důležitější). V případě dvou sousedních farností je možné sledovat spolupráci a zastupitelnost jejich duchovních správců, čehož autor v plné míře využil. Na druhé straně má tato volba nevýhodu, že ukazuje v obou farnostech v podstatě totéž. Soudím, že zvolení dvou záměrně odlišných lokalit, byť v rámci jednoho vikariátu nebo kraje, by autorovi umožnilo zajímavější komparaci, jež by ukázala více variant v církevní správě, vztahu farářů k vrchnosti, ale možná i v náboženské každodennosti farníků.

V práci tohoto typu bych očekával důkladnější mapovou přílohu, alespoň jednu základní rekonstrukční mapku obou farností, podrobně popsanych v kapitole III.5. Výřez z dnešní mapy vložený jako příloha 1, na němž jsou vyznačena pouze obě sídla farností, mi připadá nedostatečný. Pro uživatele by jistě byla přínosná i mapka poutí doudlebské farnosti (na základě textu na s. 150). Naopak musím vyzdvihnout ostatní pečlivě zpracované přílohy, které mohou poskytnout cenné informace především pro regionální dějiny.

Při posuzování takovéto práce je třeba odpovědět na otázku, zda a nakolik posunula poznání dané problematiky. V případě rigorózní práce J. Šimánka lze konstatovat největší význam pro regionální dějiny, shromáždění faktografie vyznívá na základě širokého heuristického výzkumu velmi přesvědčivě. Práce však – a v tom vidím větší význam – dokázala zasadit místní dějiny do širších kontextů historického výzkumu. Autor také

nepouštěl ze zřetele komparaci obou farností (vzhledem k velmi podobnému charakteru těchto farností jsou ovšem výsledky poměrně chudé). Na druhé straně v práci byly jen výjimečně podchyceny časově delší vývojové tendence ve farní správě, v ekonomickém i náboženském životě studovaných farností.

Autor se nevyhnul některým nepřesnostem, chybám a omylům. Kupříkladu při vysvětlování specifika náboženských poměrů v jižních Čechách (s. 25) by měla vedle uvedených historických tradic a role klášterů být vyzdvížena především skutečnost katolických zemí v bezprostředním sousedství. Z hlediska dějin českých zemí by bylo vhodné u vícenásobného biskupa a císařova bratra Leopolda Viléma uvést, že v roce 1647 byl také olomouckým biskupem (s. 41). Na s. 58 je patrně překlep v datu uvedené svatby, i podle citovaného pramene má být asi 1686 místo 1786. U Valentina Bernarda Jestřábského nelze hovořit o kázání (s. 148), jeho Vidění je naučnou literaturou, ne homiletickým dílem.

V případě analýzy inventáře pozůstalostí bych doporučoval opatrnější formulace, úvahy nad reáliemi 18. století by neměly být zatíženy současnými představami – viz tvrzení, že „literatura nebyla výrazným prvkem myšlenkového světa“ doulebského faráře Vavřince Fürbitze (s. 143). Především je otázkou, co lze chápat pod pojmem „literatura“ v této době a v tomto prostředí, dále soukromá knihovna obsahující 52 svazků není na polovinu 18. století tak malá. Rozhodně nelze posuzovat hodnotu knih podle finančního odhadu uvedeného v inventáři, čehož se autor dopouští i u zpracování jiného pozůstalostního inventáře z Kamenného Újezda (s. 145). Aby uvedený soud mohl mít větší platnost (než řekneme hypotézy), musela by uvedená knihovna být konfrontována s jinými knihovnami vesnického farního kléru té doby – jsem přesvědčen, že by v takovém srovnání nedopadla vůbec špatně.

Za velmi zajímavý a cenný považuji popis církevního roku v Doudlebech, ovšem bylo by zajímavé ho upřesnit a případně sledovat, jak se v čase měnil – k tomu lze využít hlášení vikářů o procesích a bratrstvech z roku 1768 (i když přesahuje vymezené časové období výzkumu, podává svědectví o procesích, jež vznikla dříve). Tento pramen, uložený ve fondu APA v Národním archivu v Praze, by posloužil i k poznání procesí konaných v Kamenném Újezdě, kde neexistuje pramen analogický pramenu využitému pro Doudleby. K rozboru náboženského bratrstva v Doudlebech bych upozornil, že uvedená suma jeho majetku 717 zl (s. 166) není sumou konečnou. Tou je účetní částka 765 zl 41 a 7/20 kr, uvedená v sumáři v generáliích kraje, která obsahuje zhodnocené pohledávky, stejně jako prodaný movitý i nemovitý majetek. A konečně termín umbela, uvedený ve slovníčku, nepředstavoval „malá nebesa“, nýbrž oválný závěs z látky pod křížem, nošený na jedné tyči.

Tyto mé připomínky a poznámky jsou ovšem spíše návrhy pro autorovu další práci s tímto textem, nemají uvést v pochybnost celkově dobrou kvalitu předložené disertační práce. Mikrohistorické sondy jsou založeny na důkladném pramenném výzkumu a jejich závěry potvrzují a místy i upřesňují dosavadní znalosti o životě v pobělohorských farnostech. Ve své práci prokázal Mgr. Jan Šimánek rozhled po domácí a částečně i zahraniční literatuře k tématu, schopnost samostatného pramenného výzkumu, kritiky a interpretace pramenů, stejně jako analýzy problémů. Projevil i schopnost zobecňovat poznatky, zasazovat je do širšího kontextu. Soudím, že předložená práce plně vyhovuje požadavkům kladeným na rigorózní práce a doporučuji ji proto k obhajobě.

V Praze 5. prosince 2007

  
doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.